

ולא משערים בבהמות כשהן מותרות, שאינן קשורות, ונמצאות במרחק מה זו מזו.

ומשערין את הריוח שבין הדיומדין לפי רוחבן של שתי רבקות כאשר אחת מהן נכנסת לבין הדיומדין ואחת יוצאת מהן.⁽³⁾

וללמד: שמשערין באמות שוחקות ולא מצומצמות!⁽⁴⁾

ב. מותר להקריב הפסין לבאר ככל שיחפוץ, ובלבד שיהא המרחק בין הבאר לבין הפסין בכל רוח [כן משמע ברש"י לקמן דף י"ט:], וראה ברבינו יונתן], כדי שתהא פרה יכולה להכנס ראשה ורובה בפנים, ושיתה [ושיעורה מפרש בגמרא שהוא שתי אמות].

אבל בפחות מזה אסרו חכמים להשקות, כיון שאין לאדם מקום לעמוד שם. וחששו שמא ימשך האדם אחר פרתו שראשה ורובה נמצא בחוץ, ויוציא את הכלי שמשקה אותה בו חוץ לפסין, ונמצא מוציא מרשות היחיד לרשות הרבים.⁽⁵⁾

ג. מותר להרחיק הפסין מן הבאר ככל מה י"א-א שהוא [גודל ההיקף — ריטב"א. וברש"י משמע: ככל מה שהוא חפץ לעשות היקף גדול].

[ובגמרא מפרש באיזה רוחב באר ורוחב היקף, אמר רבי מאיר].

גובהן — של דיומדים ושל פשוטים — עשרה טפחים.

ורוחבן של דיומדים ושל פשוטים [ריטב"א בדעת רש"י] ששה טפחים שהן אמה אחת.

ועוביבם של דיומדים ושל פשוטים אפילו כל שהוא.

וביניהן של דיומדים ושל פשוטים, מותר שיהיה רוחב הפתח עד שיעור של כ"מלא שתי רבקות" [בהמות הצמודות זו לזו — רש"י בבא מציעא ל.], בצמדים של שלש שלש בקר בכל "רבקה", דהיינו עשר אמות [וכפי שיתבאר בגמרא], דברי רבי מאיר.

רבי יהודה אומר: מותר שיהיה בין הדיומדין עד כמלא שתי "רבקות", בצמדים של ארבע ארבע בקר. דהיינו שלש עשרה אמה ושליש [וכפי שיתבאר בגמרא].

ובין לרבי מאיר ובין לרבי יהודה, משערין בפרות הנמצאות ב"רבקה" כשהן קשורות, שנצמדות יפה בתוך ה"רבקה".⁽²⁾

2. ובהיותן קשורות מתמעט רוחב הרבקה — וחומרא היא. מאירי.

3. והריוח מתרבה — וקולא היא. רבינו יהונתן.

4. שיעור יתרון אמה שוחקת על אמה מצומצמת, חצי אצבע, כמבואר ברשב"א בעבודת הקודש.

5. ואם הקריב הפסין יותר משיעור זה, אסרו חכמים לטלטל שם, ואפילו שימוש אחר לצורך הבהמה. יש אומרים שזה השיעור נתנו לכל דבר ואפילו לגדיים וטלאים, וגם לגמלים די בשיעור זה שלא חילקו בדיניהם. ויש סוברין שלא שיערו בפרה אלא להחמיר, שאפילו לגדיים וטלאים בעינן שיעור זה. אבל לגמל שהוא גדול מן הפרה, לעולם צריך שיעור ראשו ורובו שלו, ריטב"א.

אבל אם היה היקף המחיצות לדייר של בהמות שעושיין בשדות, היום כאן והיום כאן, כדי לזבלם בגללי הבהמות [והרועה דר שם בלילה — רש"י דף י"ט ב].

או לפהר [דייר בהמות שעושיין בעיר].

או שהיקף מוקצה [רחבה שאחורי הבתים. וקרוי "מוקצה" לפי שאין משתמשים בה תדיר, ושמים שם עצים לאוצר — ריטב"א בשם רש"י.

או שהיקף חצר שלפני הבתים —

היקפן של כל אלו היקף לדירה הוא. (6)

ולכן, אפילו היקף בית חמשת כורין [בכל בית סאה יש שטח של אלפיים וחמש מאות אמה, ובכל כור יש שלשים סאין]. ואפילו בית עשרה כורין — מותר להיקף ולטלטל בהן.

ולפיכך [רע"ב ותפארת ישראל]: מותר אף בפסי ביראות להרחיק כל שהוא, שאף היקף הביראות — היקף לדירה הוא, הואיל ומימיהן של הבארות ראויין לשתיית אדם. (7) ונמצא שהמקום המוקף הוא מקום של תשמיש דירה מעלייתא. (8)

ובלבד שירבה בפסין לפי גודל ההיקף! (9)

ובלבד שירבה בפסין, שהרי כל כמה שמרחיק הפסין מן הבור ונעשה ההיקף גדול יותר, מגדיל עמו גם הריוח שבין הדיומדין יותר משיעור הריוח המותר, וצריך להרבות בפסין.

ובגמרא מפרש: אם הכונה להוסיף פסין נוספים, או להרחיב את הדיומדין — עד שלא יהא ריוח ביניהם יותר מאשר עשר אמות לרבי מאיר, ושלוש עשרה אמות ושליש אמה לרבי יהודה.

רבי יהודה אומר: אינו יכול להגדיל ההיקף המותר בטילטול מסביב לבור אלא עד שיקף שטח של בית סאתים.

שיעור בית סאתים הוא כחצר המשכן, שהיה מאה אמה על חמשים אמה, ושטחו חמשת אלפים אמה.

ובגמרא מפרש כיצד משערין ההיקף.

אמרו לו חכמים לרבי יהודה: לא אמרו שאין להקיף להיתר טילטול יותר משטח של בית סאתים, אלא בהיקף שעושה לגנה [מקום שמגדלין בו ירק לאכילה], ולקרפף [היקף גדול חוץ לעיר, ומכניסין שם עצים לאוצר], כיון שאותם מקומות אינן מוקפין לצורך דירה, ואפילו עושה להם מחיצות גמורות.

6. פעמים בשנה, כשעולין לרגל, ולנים בהם הם ובהמתם. ולא גרע מדיר וסהר.

7. ובזה הוא יישב דעת רש"י, ממה שתמהו עליו כל הראשונים וחלקו עליו, וסבירא להו דביראות לאו היקף לדירה הוא.

8. בתוספות הרא"ש הוסיף ביאור: חשיב שפיר היקף לדירה, דבנין קבוע הוא לעולי רגלים שלש

6. ראה ביאור הלכה שנח א, שהאריך לבאר בכל אלו אמאי מיקרי הוקף לדירה.

7. בחול, דבשבת לא הותר לאדם — רעק"א]

8. בתוספות הרא"ש הוסיף ביאור: חשיב שפיר היקף לדירה, דבנין קבוע הוא לעולי רגלים שלש

גמרא:

והוינן בה: לימא מתניתין, דקתני שעושיין פסין לביראות — דלא כחנניא?

דתניא: כשם שהקילו חכמים להקיף הביראות במחיצה רעועה, כך הקילו חכמים לשיירא ההולכת במדבר, להקיף עצמה במחיצה רעועה [וכמו שנתבאר לעיל דף טז:].

ומיהו פליגי בה תנא קמא וחנניא:

עושיין פסין לבור ולא לשיירא, וחבלין [היקף שלשה חבלין זה למעלה מזה, שאין ביניהם שלשה טפחים — וכדלעיל דף טז ב — שהיא מחיצה רעועה מפני שהיא של ערב [מאוזן] בלבד] עושיין אף לשיירא ההולכת במדבר, וכל שכן לביראות, דחבלין עדיפי מפסים — ריטב"א.

וחנניא אומר: כשם שלא התירו בשיירא אלא רק היקף חבלין ולא פסין, כך לא הקילו אלא לעשות חבלין מסביב לבור, אבל לא הקילו לעשות פסין סביבותיו.

והשתא משנתנו שהתירה היקף הביראות אף בפסין — לימא דלא כחנניא היא?

ומשנינן: אפילו תימא משנתנו חנניא היא. כי יש לחלק, ולומר:

בור לחוד — באר לחוד!

כלומר: עד כאן לא החמיר חנניא אלא שלא לעשות פסין ל"בור", שהוא מקום הקוות של מים מכונסים ולא גובעים.

אבל בבאר של מים חיים ונובעין, אף חנניא מודה שעושיין לה פסים, ואף משנתנו לא הזכירה אלא שעושיין פסין ל"ביראות" ולא ל"בורות"!

על דעת חכמים, ללמד שהלכה כמותם, דהוה ליה מחלוקת ואחר כך סתם משנה.

ובברייתא דמיתנין לה בגמרא [דף יט ב ודף כב.] איתא, אמרו לו לרבי יהודה: אי אתה מודה בדיר וסהר ומוקצה וחצר, אפילו בת חמשת כורים ואפילו בת עשרה כורים שמותר.

אמר להן: זו [שבדיר וכל השאר] מחיצה, ואלו [שבביראות] פסין!

ומפרשינן לה התם בגמרא דף יט ב בתרי גווני:

א. שבפסין, הפרוץ — שהוא שלש עשרה אמה ושליש — מרובה, והעומד — שהוא אמה מכאן ואמה מכאן — מועט.

ב. שבדיר וכל השאר פרצותיה רחבים עשר אמות, ואלו שבביראות פירצותיה רחבים שלש עשרה אמה ושליש.

ובתוספתא פרק א' הלכה י', הוסיף רבי יהודה ואמר: אף זו [שבביראות] רצה לעשות מחיצה גבוהה עשרה טפחים עושים, ואם רצה לרבות [בהיקפה] ירבה.

ולפי דעת רש"י שהביראות היקף לדירה הן, ביאר בקרן אורה בדף כב. ביאור מחלוקתם של רבנן ורבי יהודה:

רבי יהודה סבירא ליה, דגזרינן ביראות אטו קרפף שלא הוקף לדירה [וכדאיתא הך גזירה בגמרא לקמן כב א], ובלאו הכי היו מתירין אפילו יותר מבית סאתים.

והא דאמרו לו חכמים — גם כן סובב והולך על סברא זו.

והכי קאמרי רבנן: כי היכא דלא גזרינן בדיר וסהר, הכי נמי לא גזרינן בפסין.

ואמר להן רבי יהודה: "זו מחיצה ואלו

וטעם החילוק בין באר לבור: בבור חיישינן שמא יפסקו המים, וימשיכו גם אז לטלטל בין הפסין — והרי חכמים לא התירו אלא משום בהמת עולי רגלים.
אבל בבאר לא פסקי מיא.

איכא דאמרי שכך היה הדיוק של הגמרא:

מדלא קתני בכרייתא: **חנניא אומר**: עושיין חבלין לבור ופסין לבאר.

מכלל זה אתה למד, **דלחנניא, לא שנא בור ולא שנא באר** — רק חבלין, אין, אתה עושה מסביבם. אבל פסין לא עושיין סביבותיהם.

והוינן בה: **לימא מתניתין** — **דלא כחנניא!**

ומשנינן: **אפילו תימא** מתניתין **חנניא** היא. כי אף חנניא מודה דעושיין פסין לבאר.

והא דאמרת, אם כן אמאי לא קתני: וחנניא אומר, עושיין חבלין לבור ופסין לבאר! ?

הא לא קשיא.

חנניא — **למאי דקאמר תנא קמא** "עושיין פסין לבור" קא מהדר ליה חנניא, שאין עושיין לבור פסין.

אבל באר, שלא נזכרה בדברי תנא קמא, אף חנניא לא הזכירה בדבריו.

ומיהו לדינא, מודה חנניא, דלביראות אכן עושיין פסין, וכדאיתא במתניתין.

עד כאן דברי האיכא דאמרי.

תו הוינן בה: **לימא מתניתין**, דקתני בה, עושיין פסין ל"ביראות" ולא קתני ל"בורות" — **דלא כרבי עקיבא** היא! (10)

דתנן: אחד באר הרבים, שאין דרך שייפסקו מימיו.

ואחד בור הרבים, דאף אי פסקי מיא, יזכירו זה לזה שלא לטלטל.

ואחד באר היחיד — שאין דרך שיפסקו מימיו.

עושיין לחן פסין.

אבל בור היחיד, כיון שלפעמים נפסקים מימיו — אין עושיין לו פסין.

אלא עושיין לו מחיצה גמורה, גבוהה עשרה טפחים — דברי רבי עקיבא.

למתניתין בדף כב.

ובשיטת התוספות בזה, ראה תוספות דף יח. ד"ה אפילו, ודף כג. ד"ה ובלבד בתוך הדברים, ובמהרש"א שם, ובדף כד: ד"ה לא, ובמהרש"א שם.

10. והוא הדין דהוה מצי למימר לימא מתניתין דלא כתנא קמא דכרייתא, דאמר: עושיין פסין ל"בור". אלא משום דלא ידעינן מאן נינהו תנא

פסין, והכא שייך למיגזר יותר, דכיון שיראו שהתירו אפילו במחיצה גרועה יותר מבית סאתים, ודאי אתי לאיחלופי להתיר בקרפף דאיכא מחיצה מעלייתא.

ולדעת שאר הראשונים דפליגי על רש"י וסבירא להו דביראות לאו היקף לדירה הן, נתבארה שיטתם בכיאר מחלוקת חכמים ורבי יהודה, בדבריהם על מתניתין — ראה תוספות הרא"ש. וברשב"א ריטב"א ורי"ן שנדפסו דבריהן

ואילו **הכא**, במתניתין דידן, קתני: עושיין פסין לביראות. ומשמע: לביראות, אין, אכן עושים, אבל לבורות כלל וכלל לא עושים פסים, ואפילו לא לבורות של רבים.

ואם כן לימא מתניתין דלא כרבי עקיבא?

ומשנינן: אפילו תימא מתניתין רבי עקיבא היא, ואף לבורות של רבים עושיין פסין.

והא דקתני במשנתנו "ביראות" ולא קתני "בורות", הוא משום שבאר של מים חיים ["ביראות"] דפסיקא ליה לתנא דמתניתין להתיר בכל ענין, שהרי לא שנא באר דרבים ולא שנא באר דיחיד עושיין להם פסים לפי שאין לחשוש שיפסקו מימיהם — קתני במתניתין!

אבל בור של מים מכונסין, דלא פסיקא ליה להתיר, שהרי בור של יחיד אין עושיין לו פסין — לא קתני!

תו הוינן בה: לימא מתניתין המתירה לעשות פסין אף מסביב לבאר של יחיד [כדדייק הגמרא לקמן] — דלא כרבי יהודה בן בבא!

דתנן: רבי יהודה בן בבא אומר: אין עושיין פסין אלא לבאר הרבים בלבד, כיון דאיכא תרתי למעליותא, שהיא באר, והיא של רבים [רש"י לקמן דף כב:].

ואילו במשנתנו הכא קתני עושיין פסים לביראות, בלשון רבים, דמשמע לשתי בארות — לא שנא באר דרבים ולא שנא באר דיחיד.

ואם כן, לימא מתניתין דלא כרבי יהודה בן בבא?

ומשנינן: אפילו תימא משנתנו — רבי יהודה בן בבא היא.

כי מאי "ביראות" דקתני במתניתין — ביראות של רבים דעלמא [שבועלם], ולכן קתני "ביראות" בלשון רבים, ואין כונת המשנה לרבות את באר היחיד.

ועתה מפרשת הגמרא את מושג הדיומדין:

מאי "דיומדין"?

אמר רבי ירמיה בן אלעזר: דיו [שני] עמודין.

וכיון שהביאה הגמרא את דברי רבי ירמיה בן אלעזר, מציינת עתה הגמרא סימנים למימרות נוספות של רבי ירמיה בן אלעזר שיבוארו לקמן:

א. דיו, ב. מנודה, ג. שבת, ד. יונה, ה. בית, ו. שתי, ז. נתקלל ח. במרה ט. שלשה [הגר"א]

א. דיו

תנן התם במסכת כלאיים:

רבי יהודה אומר: כל השיתין [תאנים רעות] שהן דמאי [פירות עם הארץ, שגזרו חכמים לעשרם למרות שרוב עמי הארץ מעשרים] — פטורין מן המעשר. כי היות שהן סוג תאנים גרוע, לא חס עלייהו עם הארץ, ובודאי מעשרן.

הוין מן הדיופרא, שהיא מין תאנה גרועה, אך חשובה יותר, שיש לחוש שמא עם הארץ אינו מעשרן.

והוינן בה: מאי דיופרא?

אמר עולא: איילן של תאינה העושה דיו פירות [טוען עצמו בפירות, שתי פעמים] בשנה.

וכן מצינו בדברי רבי ירמיה בן אלעזר, בענין אחר, ש"דיו" משמעותו שניים:

אמר רבי ירמיה בן אלעזר: דיו [שני] פריצוף פנים היה לו לאדם הראשון כשבראו הקב"ה תחילה: אחד מלפניו ואחד מלאחוריו. וחלקו הקב"ה לשנים ועשה מן האחד את חוה [רש"י ברכות דף סא.], שנאמר "אחור וקדם" — מאחור ומלפנים — צרתני. צרת לי צורת פנים".⁽¹¹⁾

ואגב שנזכרה דעת רבי ירמיה בן אלעזר, שנבראה חוה מפרצוף כפול של אדם הראשון, מייתנין, דפליגי בה רב ושמואל.

כתיב "ויבן ד' אלהים את הצלע אשר לקח מן האדם לאשה".

פליגי בהאי קרא רב ושמואל:

חד אמר: פריצוף [פירושו: גוף — ערוך], שחילקו הקדוש ברוך הוא לאדם הראשון לשנים, שהיה מתחילה — זכר מכאן ונקבה מכאן.

וחד אמר: זנב היה לו לאדם הראשון, ונטלו ממנו, וברא מהזנב את חוה.⁽¹²⁾

והוינן בה: בשלמא למאן דאמר פריצוף כפול של זכר ונקבה נברא האדם — ניחא היינו דכתיב "אחור וקדם צרתני".

אלא, למאן דאמר זנב — מאי "אחור וקדם צרתני", דמשמע שהיו לו שתי צורות?

ומשנינן: מפרש לה כדרבי אמי.

דאמר רבי אמי:

"אחור" למעשה בראשית — וכדמפרש בסמוך.

"קדם" לפורענות — כדמפרש בסמוך.⁽¹³⁾

ומפרשינן להא דרבי אמי:

ובשו"ת הרשב"א חלק א' סימן ס' כתב בתוך הדברים: שלא נבראו במעשה אלא אחד שהוא הזכר, ואין הנקבה נחשבת בבריאה, שאינה אלא כדבר הטפל אל העיקר ולקוח ממנו ולצורך תשמישו. והוא שקראוה רבותינו ז"ל "זנב", כענין: לראש ולא לזנב, עם היותה זנב באמת ונבנית ממנו.

ועיין בהקדמתו של הטור לאבן העזר, שהביא את דברי הראב"ד, שאילו היה האדם נברא מלכתחילה זכר ונקבה כשאר הברואים, לא היתה האשה מקבלת את מרות הזכר!

13. "צרתני" הוא לשון צרה, כלומר שתי צרות

קמא, נקט רבי עקיבא, דאפשר היינו נמי תנא קמא דברייתא — ריטב"א, ראה שם ובתוספות.

11. והיינו דכתיב ויקח אחת "מצלעותיו", כלומר: מצדיו, כמו: "ולצלע" המשכן.

12. וביאר בעץ יוסף בשם הרשב"א במגילה על מה דאמרינן שנבראה חוה מן הזנב — כלומר: דבר אחד שאין לו פריצוף, ולא היה לו צורך לאדם הראשון בזנב. ונטלו ממנו וברא את חוה. ולשון "זנב" נופל על דבר שאינו חשוב, שהזנב חלש ותשמישו מועט, והוא מושאל לכל דבר באדם שאין בו צורך.

ומשנינן: דריש לקרא כדרבי שמעון בן פזי.
דאמר רבי שמעון בן פזי: "וייצר",
תחילתו — לשון "וי" הוא, ושני יודיין יש
בו, לדרוש:

אוי לי מייצרי שמצערני [מייגעני בהרהורים
— רש"י ברכות דף סא.] אם אעשה רצון
יוצרי.

אוי לי מייצרי אם אעשה רצון יצרי.

תו מקשינן: בשלמא למאן דאמר פרצוף —
היינו דכתיב "זה ספר תולדות אדם ביום
ברא אלהים אדם. בדמות אלהים עשה אותו.
זכר ונקבה בראם". דמשמע כי מתחלת
בריאתו היה זכר ונקבה, זכר מצד זה ונקבה
מצד זה.

אלא למאן דאמר זנב — מאי "זכר ונקבה
בראם"?

ומשנינן: מפרש לה לכדריבי אבהו.

דריבי אבהו רמי תרי קראי אהדדי: כתיב
"זכר ונקבה בראם" בלשון רבים.

ומאיך כתיב "בצלם אלהים ברא אותו"
בלשון יחיד, דמשמע אחד ולא שניים?

ומפרש לה רבי אבהו: בתחילה, עלתה
במחשבה לבראות שנים, זכר ונקבה.
ולבסוף לא נברא אלא אחד! (15)

בשלמא "אחור" למעשה בראשית — דלא
איברי האדם עד מעלי שבתא [שלא נברא
אדם הראשון עד ערב שבת], והיה אחרון
למעשה בראשית.

אלא, "וקדם" לפורענות — מאי היא?

אילימא משום קללה, שאדם הראשון הוא
שנתקלל ראשונה, לפני האשה והנחש, על
אכילת פרי עץ הדעת?

הא ליתא.

דהא לא היה אדם ראשון לקללה. אלא:

בתחילה נתקלל נחש, ולבסוף נתקללה חוה,
ולבסוף נתקלל אדם [ובברכות דף סא, מיייתי
מברייתא דכך הוה]!

אלא הכי פירושא: וקדם — שהאדם קדם
לכל החי ביחס לפורענות המבול.

דכתיב "וימח את כל היקום אשר על פני
הארמה — מאדם ועד בהמה".

הרי שהוזכר אדם בפורענות תחילה. (14)

תו מקשינן: בשלמא למאן דאמר פרצוף —
היינו דכתיב "וייצר ד' אלהים את האדם"
בתרין יודיין. כיון שהיו — מתחילת יצירתו
של אדם — שתי יצירות, זכר ונקבה.

אלא למאן דאמר זנב — מאי "וייצר" בתרי
יודיין?!

מקום דייקנין, דלא הוה ליה לומר כלל "מאדם
ועד בהמה", דהא כתיב "וימח את כל היקום",
אלא ללמד הוא בא, שנמחה האדם תחילה —
מהרש"א.

15. וביאר הרשב"א: כי בריאת האדם כאילו

עשית לי — ריטב"א.
ומהרש"א בברכות סא. פירש, דתרי משמע:
א. לשון "יצירה" דמעשה בראשית. ב. לשון
"צרה" דפורענות.

14. ואף שמוכרח לכתוב אחד מהם תחילה. מכל

אלהים את הצלע אשר לקח מן האדם לאשה ויבאה אל האדם".

מלמד שקילעה [לשון קליעת שער] הקב"ה לחוה, והביאה לאדם הראשון. שכן בכרכי הים, קורין לקלעיתא [קליעת שער] בנייתא. והיינו "ויבן"!

דבר אחר: "ויבן ד' אלהים".

אמר רב חסדא, ואמרי לה, כמתניתא תנא: מלמד שבנאה הקב"ה לרחמה של חוה כבנין אוצר של פירות:

יח-ב

מה אוצר זה רחב מלמטה וקצר מלמעלה, כדי לקבל את הפירות שאם היה רחב מלמעלה וקצר מלמטה, כשהוא ממלאו היה מכביד משאוי הפירות על כתלי האוצר ומטה אותם.

אף האשה, רחבה מלמטה, בחלל בית הרחם שלה, וקצרה מלמעלה, כדי לקבל את הולד.

ואגב דפרשינן לקרא, מפרשינן לכולא קרא:

כתיב: "ויבן ד' אלהים את הצלע אשר לקח מן האדם לאשה ויבאה אל האדם".

מלמד שעשה הקב"ה שושבינות לאדם הראשון⁽¹⁶⁾

תו מקשינן: בשלמא למאן דאמר פרצוף — היינו דכתיב "ויקח אחת מצלעותיו ויסגור בבשר תחתנה. ויבן ד' אלהים את הצלע אשר לקח מן האדם לאשה".

שהיה צריך, אחר שחילקו הקדוש ברוך הוא לאדם — לסגור בבשר תחתנה.

אלא למאן דאמר זנב — מאי ויסגור בבשר תחתנה?!

ומשינן: אמר רב זביד ואיתימא רבי ירמיה, ואיתימא רב נחמן בר יצחק:

לא נצרכה אלא למקום חתך, שאחר שנחתך ממנו הזנב, סגר הקב"ה בבשר לאותו מקום! והשתא מקשינן לאידך גיסא:

בשלמא למאן דאמר זנב, היינו דכתיב "ויבן ד' אלהים את הצלע אשר לקח מן האדם לאשה". דמשמע שהיתה מחוסרת בנין.

אלא למאן דאמר פרצוף — מאי "ויבן"?!

ומשינן: דריש לה לכדרכי שמעון בן מנסיא.

דדריש רבי שמעון בן מנסיא: "ויבן ד'

זה לעצמו וזה לעצמו, ואחר כך לא נבראו במעשה אלא אחד, שהוא הזכר, ואין הנקבה נחשבת בכריאה שאינה אלא כדבר הטפל אל העיקר ולקוח ממנו ולצורך תשמישו.

והוא שקראוה רבותינו ז"ל זנב, כענין "לראש ולא לזנב" עם היותה זנב באמת ונבנית ממנו — קיצור מלשון שו"ת הרשב"א חלק א' סימן ס' וראה עוד שם.

היתה אחר מחשבה והתבוננות, ושהיתה המחשבה לבראות שנים, כלומר: זה לעצמו וזה לעצמו, ולהיותם עומדים לעצמם, בלי שיקבל זה מזה, ושלא יולידו זה מזה. ואחר כן חייבה החכמה שאינו טוב להיות האדם שהוא עיקר ביצירה לבדו, אלא להיות הוא פועל, והנקבה תהיה לו ככלי, יעזר הוא בו בפעולותיו.

וזה שביאר רבי אבהו: כי הכתוב שאמר "זכר ונקבה בראם" הוא במחשבה לבראות שנים